

znannyakh» Vseukrayins'koyi hromads'koyi orhanizatsiyi «Ukrayins'ka Federatsiya Informatyky». / [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://www.ufi.org.ua/proj_conc.html

17. Radionova I. Ekonomichne zrostannya z uchastyu lyuds'koho kapitalu // Ekonomika Ukrayiny. – 2009. – #1. – S.19-30.

18. Skott P. Hlobalyzatsyya y unyversytet // VVSh «Alma Mater». – 2000. – # 4. – S. 3–8.

19. Smyt A. Yssledovanye o pryrode y prychnakh bohat-stva narodov. – M. – ЭКСМРО. – 2007. – 960s.

20. Upravlenye chelovecheskymy resursamy / pod red.. M.Pula, M.Uornera. – SPb: Pyter – 2002

21. Chelovecheskoe razvytye: novoe yzmerenye sotsyal'no-ekonomycheskoho prohressa. Uchebnoe posobyе. – M.: Yzd-vo «Prava cheloveka». – 2008. – 636 s.

***Рецензент:** Ковальов А.І., д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Одеського національного економічного університету*

24.02.2017

УДК 332.1

Чебан Роман, Гейко Людмила

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНІВ ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНКИ

У статті розглянуті різні підходи до визначення поняття конкурентоспроможності регіонів та можливі методи оцінки економічної конкурентоспроможності регіону за різними методологіями. Проведено аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених на суть міжрегіональної конкуренції, досліджено різницю між конкурентоздатністю та конкурентними перевагами, проведено дослідження факторного та інтегрального підходів до оцінки конкурентоспроможності регіонів.

***Ключові слова:** регіон, конкурентоспроможність, конкурентні*

переваги, чинники конкурентоспроможності регіонів, методи оцінки конкурентоспроможності, розвиток регіонів.

Чебан Роман, Гейко Людмила

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ РЕГИОНОВ И МЕТОДЫ ЕЁ ОЦЕНКИ

В статье рассмотрены различные подходы к определению понятия конкурентоспособности регионов и возможные методы оценки экономической конкурентоспособности региона по разным методологиям. Проведен анализ взглядов отечественных и зарубежных учёных на суть межрегиональной конкуренции, исследовано различие между конкурентоспособностью и конкурентными преимуществами, проведено исследование факторного и интегрального подходов к оценке конкурентоспособности регионов.

Ключевые слова: регион, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, факторы конкурентоспособности регионов, методы оценки конкуренции, развитие регионов.

Cheban Roman, Geiko Liudmyla

COMPETITIVENESS OF REGIONS AND METHODS OF ITS EVALUATION

This article discusses various approaches to the definition of regional competitiveness and possible methods of assessing the economic competitiveness of the region on different methodologies. The author analyzes the work of domestic and foreign scientists and their views on the nature of inter-regional competition, making conclusions about the difference between competitiveness and competitive advantages that evaluates factor and integrated approaches to assessing competitiveness of regions.

Keywords: region, competitive advantages, factors of regional competitiveness, methods of advantages of competitiveness, development of the region.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації формують відповідні імперативи конкурентоспроможної економіки, що, в свою чергу, суттєво привертають увагу не тільки до міжнародного аспекту конкуренції, а й до конкуренції регіонів всередині країни. Процеси, що відбуваються, істотно змінюють роль окремих регіонів в національній та світовій економіках. Вони як самостійні соціально-економічні системи поступово набувають значення не тільки в рамках національної економіки, а й в світових конкурентних процесах. Відповідно, в цих умовах конкурентоспроможність економіки країни, значною мірою обумовлена неоднорідністю економічного простору і взаємодією регіональних економік. Значення конкурентоспроможності регіонів істотно зростає в умовах історично сформованої спеціалізації регіональних економік, наявних можливостей використання їх природно-ресурсного потенціалу та переваг географічного розташування для зовнішньоекономічного співробітництва [2, с. 96-107].

Особливе значення конкурентоспроможність регіонів набуває на тлі тривалої системної кризи і загальної стагнації економіки. В таких умовах дослідження методів оцінки конкурентоспроможності регіонів є актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Наукове осмислення проблеми конкурентоспроможності регіону здійснюється у вітчизняній економічній науці в умовах найскладніших трансформаційних процесів, коли відбувається руйнування старих відносин, перетворення деяких із них в інші відносини шляхом придбання нового змісту і виникнення абсолютно нових економічних відносин, що не існували в колишній економіці. При цьому особливу роль в науковому знанні грає категорія «конкурентоспроможність регіону». Йдеться саме про конкурентоспроможність, а не про участь регіону в реальній конкуренції. Питанню конкурентоспроможності регіонів та її оцінці присвячені наукові статті український та зарубіжних вчених Аксьонової І.В., Захарченко С.В., Ковальської Л.Л., Кузьміна О.Є., Серова І.А. Тарасова О.О, Фатхутдінова Р.А. та інш. Але проблема остається не вирішеною до кінця і потребує подальших досліджень.

Мета статті. Конкурентоспроможність регіону проявляється в його здатності стабільно виробляти конкурентоспроможні товари і послуги, можливості забезпечити збереження та підвищення рівня

життя населення. Досягнути цього можливо при використанні існуючих конкурентних переваг регіону та розвитку нових. У сучасних умовах розвитку України увагу до себе притягують економіки окремих регіонів та їх конкурентоспроможність. Але методологія вивчення конкурентоспроможності регіону, умови її формування та інші проблеми, пов'язані з цим економічним явищем, далекі від їх вирішення. З огляду на це метою статті є дослідження змісту конкурентоспроможності регіону та методів її оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональну конкурентоспроможність можливо визначити, як здатність території виробляти продукцію і надавати послуги, які відповідають вимогам зарубіжних ринків, і одночасно підтримувати високий і стабільний рівень доходів населення. У більш широкому визначенні регіональна конкурентоспроможність - це можливість регіонів забезпечувати порівняно високі доходи і рівень зайнятості населення в умовах міжнародної конкуренції. Іншими словами, щоб регіон був конкурентоспроможним, дуже важливо забезпечити кількість і якість робочих місць.

Необхідність забезпечення високої конкурентоспроможності регіонів обумовлена наступними обставинами :

а) включенням механізму ринкової конкуренції, що розділив регіони за їх конкурентними перевагами і недоліками;

б) виявилася різна адаптація до ринку регіонів з різною структурою економіки та різним менталітетом населення і влади;

в) значно ослабла регулююча роль держави, що призвело до скорочення державних інвестицій в регіональний розвиток, скасування більшості регіональних економічних і соціальних компенсаторів;

г) стала позначатися фактична нерівність різних регіонів України в економічних відносинах із столицею [1, с.146-162].

Конкурентоспроможність регіону – це здатність економіки регіону адаптуватися та успішно передбачати загрози та ризики зовнішнього та внутрішнього характеру шляхом створення нових економічних можливостей за допомогою використання стійких конкурентних переваг регіону, можливість визначати його роль і місце в економічному просторі країни та на світовому ринку товарів і послуг, тобто це є здатність регіону випереджати інші регіони за

окремими соціально-економічними показниками.

До базових ознак конкурентоспроможності відносяться наявність у регіону розвиненої системи продуктивних сил, що включає в себе природні багатства (розвідані, використовувані), науковий потенціал, рівень застосування досягнень технічного прогресу на підприємствах регіону, що створює загальний рівень технологічного забезпечення господарювання в певному регіоні, ступінь освітнього рівня жителів певної території та ін.

Конкурентоспроможність регіону необхідно відрізнити від конкурентних переваг, хоча останні в деякій мірі визначають конкурентний потенціал, але не тотожні поняттю конкурентоспроможності регіону. При цьому конкурентні переваги розглядаються як географічні, кліматичні, природні особливості певного регіону, як його закріплена багаторічними процесами роль в природному і технологічному поділі праці країни.

Чинники, що забезпечують конкурентоспроможність регіону – це система господарювання в ньому: ефективність управління економікою, швидкість і простота протікання економічних процесів, в тому числі фінансових, товарних та інших. До цих же ознак відноситься весь процес формування і здійснення господарського механізму, який включає в себе не тільки суто економічні складові, а й політичне оформлення та соціальні характеристики.

Облік чинників конкурентоспроможності регіону при розробці та використанні на практиці управлінських, господарських, політичних та інших рішень, спрямованих на забезпечення конкурентної позиції регіону, повинен крім усього передбачати їх аналіз з точки зору впливу на готовність конкурентних переваг регіону до реалізації. Це необхідно для своєчасного і адекватного пристосування до змін, що відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищі регіону на основі відбору і посилення впливу «потрібних» чинників на активізацію регіональних конкурентних переваг. При цьому в залежності від характеру зміни конкурентного середовища може виникнути потреба в активізації тих чи інших реальних конкурентних переваг, а також у створенні умов для перетворення потенційних переваг в реальні і на цій основі забезпечення конкурентоспроможності регіону. У зв'язку з цими особливостями забезпечення конкурентоспроможності регіону

В

класифікації нами передбачені групи факторів, концентруючи реальні конкурентні переваги та потенційні конкурентні чинники регіону. Вплив різних факторів може викликати появу простого ефекту (наприклад, субсидування або інше інвестування, збільшення виробничої потужності, реконструкція підприємства, - можуть виступати фактором збільшення економічної потужності галузі, територіального комплексу регіону) або більш складних ефектів, в тому числі синергетичних ефектів.

Сукупний ефект від взаємного комбінованого впливу двох або декількох факторів може перевершити простий сумарний ефект від впливу кожного окремого фактора. На цій основі виникає синергетичний, додатковий ефект зростання (зниження) конкурентоспроможності регіону. При цьому виникають умови для виходу конкурентоспроможності на якісно новий рівень. На основі представленої класифікації може здійснюватися побудова методик факторного аналізу конкурентоспроможності регіону.

Стабільний та плинний розвиток регіональної економіки має пряму залежність від наявності відповідного наукового, кадрового, технічного, а також соціально-економічного потенціалу, тому що це визначає привабливість регіону для інвестицій у реконструкції існуючих виробництв та розміщення нових, а тим самим - для створення додаткових робочих місць. У свою чергу, зростання рівня зайнятості населення визначає його соціально-економічне благополуччя та поліпшення фінансово-бюджетного стану регіону.

У ринковому просторі країни приплив капіталу визначається переважно перспективами регіону та його конкурентними можливостями, а не залежить від централізовано прийнятих галузевих рішень. Кожен регіон має можливість оцінити свої конкурентні позиції з метою сприяння залученню регіону до здійснення програм територіальної організації і розміщення продуктивних сил. Підприємницький капітал має перевагу спрямовуватися в ті райони, а також сфери діяльності, де присутні кращі можливості для розміщення конкурентоспроможного виробництва і організації прибуткового бізнесу.

Існують факторний та інтегральний підходи до оцінки відносної конкурентоспроможності регіонів. Інтегральна оцінка переважно базується на оцінці основних показників регіонів, що

відображають його економічний розвиток (інноваційна та інвестиційна діяльність регіону, розвиток ринків), природно-екологічний потенціал (площа регіону, викиди забруднюючих речовин в атмосферу, наявність природних ресурсів), демографічне становище (чисельність населення, середній вік населення, рівень зайнятості, середня заробітна платня) та інші аспекти.

Вчені-економісти Ю. В. Сімачова, С. Н. Смірнова, А.А. Чулок, Л.С. Засімова зазначають, що методами оцінювання конкурентоспроможності регіону в залежності від особливостей цілей оцінки можуть бути обрані як інтегральні, так і часткові показники конкурентоздатності. Згідно з методикою вищезазначених вчених, для інтегральної оцінки конкурентоздатності регіону потрібно розрахувати два зведені індекси, такі як:

а) індекс інституційного розвитку регіона (інвестиційний клімат, підприємницький клімат, рівень освіченості трудових ресурсів, туристична привабливість регіону, рівень розвитку інфраструктури, ресурсна забезпеченість).

б) індекс конкурентоспроможності підприємства (інвестиційна активність підприємств, інноваційна активність підприємств, фінансовий стан підприємства, диверсифікація галузей регіону, корпоративний розвиток);

На думку Ковальської Л.Л. [4], здійснювати оцінювання конкурентоспроможності регіону можливо за допомогою трьохрівневого комплексного підходу, що складається з розрахунку трьох груп показників:

а) конкурентні переваги регіону (стан людських, природних, фінансових та інвестиційних ресурсів)

б) рівень соціального розвитку (стан і рівень охорони здоров'я населення; загальний розвиток соціального середовища; матеріальний добробут населення; добробут, умови та рівень життя населення, фінансування людського капіталу; рівень освіти населення; екологічний стан; розвиток ринку праці; демографічна ситуація)

в) рівень зовнішньоекономічної активності та відкритості регіону (рівень покриття експортом імпорту, частка імпорту у валовому регіональному продукті, частка експорту у валовому регіональному продукті, загальна відкритість економіки регіону)

Тарасова О.О. вважає, що оцінка конкурентоспроможності

регіону може здійснюватися за допомогою використання спеціального комплексного інтегрального підходу до оцінки конкурентоздатності регіону, який в цілому спирається на сім груп показників: наявність й ефективність використання ресурсів регіону; інноваційний рівень розвитку регіону; рівень життя населення; рівень інвестиційної привабливості регіону; наявність новітніх основних засобів; споживання окремих видів енергетичних матеріалів; розвиток малих підприємств [5, с.53].

Методика оцінки конкурентоздатності Тарасової О.О. складається з трьох основних етапів, а саме: розрахунку сіми груп показників, визначення інтегрального показника окремо за кожним регіоном та віднесення регіонів до однієї з чотирьох груп [5, с.55]. З точки зору вченої показник регіональної конкурентоздатності є комплексним показником, що поєднує три рівні конкурентоздатності: мікрорівень, мезорівень та макрорівень.

Захарченко С.В. пропонує здійснювати дослідження конкурентоспроможності господарства регіонів та чинників її зростання на 5-х станах [6, с.55] :

- а) аналіз управління процесами контролю і підвищення конкурентоспроможності регіонів;
- б) оцінка конкурентних позицій регіонів на макрорегіональному, міжнародному та національному ринках;
- в) оцінка потенціалу конкурентоспроможності міст обласного підпорядкування та адміністративних районів;
- г) аналіз регіональних чинників конкурентоспроможності регіонів;
- д) визначення рівня розвитку структури господарства регіонів, зокрема промисловості.

У дослідженнях Ушвицького Л.І. та Парахіної В.Н. [7, с. 15-21] йдеться про підхід, заснований на трудовому потенціалі. Вчені вважають, що головним суб'єктом регіону є населення, а регіон являє собою середовище, де населення може реалізувати свої економічні інтереси та задовольняє свої особисті потреби. Науковці розробили систему показників конкурентоздатності, що представлена основними трьома групами:

- а) рівень життя населення;
- б) інвестиційна привабливість регіону.

в) ефективність функціонування господарського механізму регіону.

На базі вищезазначених показників визначається інтегральний рівень конкурентоспроможності регіону. Дослідження свідчить, що використання запропонованої Ушвіцьким Л.І. та Парахіним В.Н. методики розрахунку інтегрального коефіцієнта конкурентоспроможності регіону дозволяє достовірно оцінити рівень конкурентоспроможності регіону і визначити пріоритетні напрямки по розробці під егідою держави програм підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Вчені Аксьонова І.В. та Серова І.А. пропонують розраховувати конкурентоспроможність регіонів за допомогою інтегрального показника, що розраховується на базі системи економічних індикаторів та характеризує економічні, соціальні, демографічні, екологічні та інші процеси регіону та мають ряд критеріїв, тобто допустимих значень, перевищення яких загрожує конкурентоспроможності та економічній безпеці регіону [8, с.59-61].

Фатхутдинов Р. А. пропонує оцінювати конкурентоздатність регіону комплексно, як суму конкурентоспроможності показників соціально-економічного розвитку з урахуванням їх значущості [9, с.504.] З точки зору Фатхутдинова Р.А. системність полягає у тому, що кінцевою метою регіональної діяльності є підвищення якості та рівня життя населення та регіон з одного боку є підсистемою більш високого рівня, а з іншого – глобальною системою для підсистем, що входять в неї.

Філобокова Л.Ю. у [10] пропонує використання комплексного показника, на основі якого буде здійснюватися оцінка рівня конкурентоспроможності регіону. Показник сформовано із сукупності декількох агрегованих показників, що разом можуть відображати певні аспекти потенційних можливостей усієї соціально-економічної системи загалом. Запропонована система локальних показників вимірювання зовнішньої конкурентоспроможності регіону складається, на його погляд, з наступних груп показників [10]:

- а) показники рівнів інноваційної мобільності регіонів;
- б) показники потенціалу та економічної активності регіону;
- в) економіко-фінансовий розвиток регіону;
- г) природно-екологічний потенціал регіону;

д) ресурсний потенціал регіону.

Внутрішню конкурентоспроможність соціально-економічної системи регіону Філобокова Л.Ю. пропонує оцінювати за допомогою показників потенціалу регіональної мобільності, показників рівнів інвестиційної привабливості регіону та іміджу регіону [10].

Кузьмін О.Є. вважає, що конкурентоспроможність регіону визначається конкурентоспроможністю товарів і організацій в ньому [11, с.86]. Оскільки регіон є підсистемою системи вищого рівня – країни, його конкурентоспроможність та ефективність функціонування буде залежати від якості та інтенсивності впливу на нього з боку системи (країни). Для оцінювання конкурентоспроможності регіону вчений пропонує таку формулу [11, с.88]:

$$K_{кр} = \sum_{i=1}^n b_i K_i \quad (1)$$

$$K_i = \frac{P_{кр}}{P_n} \quad (2)$$

де b_i – показник значення вагомості i -го чинника конкурентоспроможності;

K_i – конкурентоспроможність i -го чинника;

$P_{кр}$ – абсолютне значення i -го чинника;

P_n – нормативне значення (краще у світі чи планове) i -го чинника.

Отже, Кузьмін О.Є. в основу методики закладає значення того чи іншого чинника. Чинники можуть здійснювати позитивний чи негативний вплив на забезпечення конкурентоспроможності регіону, дозволяють визначити рівень кореляції між конкуренто-спроможностями регіонів. Однак оцінювання цього впливу не дає змоги визначити рівень конкурентоспроможності регіону та не дозволяє кількісно його оцінити, що зменшує цінність даного методичного підходу.

Безугла В. вважає, що одним із основних показників формування виробничого капіталу у регіоні та рівня його конкурентоспроможності є валова додана вартість, створена в регіоні в розрахунку на одну особу [12, с.64-68]. Виходячи з цього,

розрахунковий індекс конкурентоспроможності регіону можна отримати з відношення його власної валової доданої вартості у розрахунку на одну особу до валової доданої вартості у розрахунку на одну особу в Україні, тобто:

$$I_1 = \frac{ВДВ_p}{ВДВ_y}, \quad (3)$$

де I – індекс конкурентоспроможності регіону;

$ВДВ_p$ – валова додана вартість у розрахунку на одну особу в регіоні;

$ВДВ_y$ – валова додана вартість у розрахунку на одну особу в Україні.

Для інтегрального аналізу конкурентоспроможності регіону потрібно обрати групи оцінювальних показників. Наприклад, виробничий потенціал, соціально-демографічний потенціал, інвестиційний потенціал, підприємницький потенціал, фінансовий потенціал, природно-ресурсний потенціал.

Для кожної групи обираються найбільш важливі показники та проводиться ранжирування регіонів за усіма показниками обраних груп показників. Після цього для окремого регіону розраховуються інтегральні показники по групах оцінювальних показників:

$$I_r = \sqrt{R_{r1}^2 + R_{r2}^2 + \dots + R_{rm}^2}, \quad (4)$$

де r – група показників;

m – кількість показників у групі;

I_r – інтегральний показник по групі показників r ;

$R_{r1,r2\dots rm}$ – рангове значення кожного показника m у групі оцінювальних показників r серед усіх оцінюваних регіонів.

Розраховані інтегральні показники по кожній групі узагальнюються в єдиному інтегральному показнику для конкретного регіону, який і визначить його конкурентоздатність. Для цього використовується формула (5):

$$I_i = \sqrt{I_{r1}^2 + I_{r2}^2 + \dots + I_{rk}^2}, \quad (5)$$

де i – номер (назва) регіону;
 k – кількість обраних груп оцінювальних показників;
 I_i – інтегральний показник конкурентоздатності регіону i ;
 $I_{r1,r2\dots rk}$ – інтегральні показники по обраним групам оцінюваних показників.

Після цього проводиться порівняння регіональних інтегральних показників. Регіони за найменшими інтегральними показниками матимуть найбільшу конкурентоспроможність.

Розглянуті наукові підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону та наведені методики мають спільні риси, а саме: використовують запропоновані авторами групи ключових показників, які деталізуються в системі різнопланових показників. Найбільш часто використовуються наступні групи показників: показники рівня життя населення, показники інвестиційної привабливості регіону, система показників економічного потенціалу регіону, система показників регіональної ефективності, система показників конкурентних переваг. Наявність різних підходів до вибору показників оцінки конкурентоспроможності регіонів визначається, передусім, різними цілями, що їх ставили перед собою різні автори. Проте автори наведених методик спільні в своїй думці і пропонують визначати інтегральний показник, який порівнюється з визначеними критеріями чи допустимими значеннями.

Висновки. Конкурентоспроможність регіону обумовлюється його здатністю забезпечити високий рівень життя населення та потужностями виробництва продукції.

Дослідження конкурентоспроможності регіону і її формування як особливого економічного явища практично тільки починається в економічній науці. Більшість авторів, які вивчають конкурентні процеси регіонів або їх складових частин, лише формують підходи до розуміння цього складного явища. Однак вже зараз ясно, що конкурентоспроможність може розглядатися тільки на основі розуміння конкурентного потенціалу певного регіону, соціальних і політичних передумов, господарського облаштування даного регіону.

Головним аспектом для оцінки конкурентоспроможності регіону є адекватний вибір показників для розрахунку інтегрального показника. Основними характеристиками їх повинні бути порівнянність і уніфікованість, тобто дані показники мають бути загально використовувані та загально обчислювальні незалежно від виду діяльності суб'єкта господарювання чи регіону його розташування. Вихідною базою для відбору оцінювальних показників, на нашу думку, можуть бути щорічні статистичні збірники

Література

1. Смирнов В.В. К вопросу повышения конкурентоспособности региона в условиях нестабильной экономики / В.В. Смирнов // Аудит и финансовый анализ. – 2008. – № 2. – С. 146-162
2. Сидорова Н.И. Возможности использования налоговых инструментов для регулирования регионального развития / Н.И. Сидорова // Проблемы прогнозирования. – 2003. – № 1. – С. 96-107
3. Завьялов, П. С. Проблемы международной конкурентоспособности товаропроизводителей / П. С. Завьялов // Маркетинг. – 1996. – № 5. – С. 21-32
4. Ковальська Л.Л. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіонів держави [Електроний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En/RE/2008_5_2/index.html
5. Тарасова О.О. Інтегральні оцінки визначення конкурентоспроможності регіону / О.О. Тарасова // Прометей. Регіональний зб. наук, праць з економіки. Донецький економіко-гуманітарний інститут МОН України; Інститут економіко-правових досліджень НАН України. – Вип. 3. – Донецьк, 2006. – С. 52-55
6. Захарченко С. В. Конкурентоспроможність регіонів та чинники її зростання (па прикладі Вінницької області) / С. В. Захарченко // Економічні науки : зб. наук. пр. Луцьк, нац. техн. ун-ту; серія : Регіональна економіка. – Луцьк: ЛНТУ, 2008. – Вип. 5(17). – С. 49-59
7. Ушвицкий Л.И. Конкурентоспособность региона как новая реалья: сущность, методы оценки, современное состояние / Л.И. Ушвицкий, В.Н. Парахипа // Сб. науч. трудов СевКавГТУ. Серия

«Экономика». – 2005. – № 1. – С. 15-21.

8. Аксьонова І.В., Серова І.А. Визначення конкурентоспроможності регіону та система показників її оцінки / І. В. Аксьонова, І.А. Серова // Бізнесінформ. – 2011. – №7. – С. 59-61

9. Фатхутдинов Р.А. Стратегическая конкурентоспособность : учеб. / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика». – 2005. – 504 с.

10. Филобокова Л.Ю. Комплексная оценка конкурентоспособности региона / Л.Ю. Филобокова // Региональная экономика и управление: электронный научный журнал. – 2011. – №2 (26)

11. Кузьмін О.Є., Горбаль Н.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Підручник. – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 86 с.

12. Безугла В.О. Аналіз конкурентоспроможності регіонів України // Регіональна економіка. – 2004. – № 4. – С. 64-68

1. Smyrnov, V.V. K voprosu povysheniya konkurentosposobnosti rehyona v uslovyakh nestabilnoy ekonomyky / V. V. Smyrnov // Audyt y fyansoviy analiz. – 2008. – № 2. – S. 146–162.

2. Sydorova, N. Y. Vozmozhnomya yspolzovaniya nalohovikh ynstrumentov dlya rehulyrovaniya rehyonalnoho razvytyya / N. Y. Sydorova // Problemi prohnozyrovaniya. – 2003. – № 1. – S. 96–107.

3. Zavyalov, P. S. Problemi mezhdunarodnoy konkurentosposobnosti tovaroproyzvyditeley / P.S. Zav'yalov // Marketynh. – 1996. – № 5. – S. 21–32.

4. Kovalska L. L. Metodychni pidkhody do otsinky konkurentospromozhnosti rehioniv derzhavy [Elektronyy resurs] / L.L. Kovalska – Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En/RE/2008_5_2/index.html.

5. Tarasova O. O. Intehralni otsinky vyznachennya konkurentospromozhnosti rehionu / O.O. Tarasova // Prometey. Rehionalnyy zb. nauk, prats z ekonomiky. Donetskyy ekonomiko-humanitarnyy instytut MON Ukrayiny; Instytut ekonomiko-pravovykh doslidzhen' NAN Ukrayiny. - Vyp. 3. - Donetsk, 2006. – S. 52-55

6. Zakharchenko S. V. Konkurentospromozhnist rehioniv ta chynnyky yiyi zrostannya (na prykladi Vinnytskoyi oblasti) / S. V.

Zakharchenko // Ekonomichni nauky : zb. nauk. pr. Lutsk, nats. tekhn. un-tu; seriya : Rehionalna ekonomika. – Lutsk: LNTU, 2008. – Vyp. 5(17). – S. 49-59

7 Ushvytskyy L.Y. Konkurentosposobnost rehyona kak novaya realyya: sushchnost, metodi otsenky, sovremennoe sostoyanye / L.Y. Ushvytskyy, V.N. Parakhya // Sb. nauch. trudov SevKavHTU. Seryya «Ekonomyka». – 2005. – № 1. – S. 15—21

8. Aks'onova I.V., Serova I.A. Vyznachennya konkurentospromozhnosti rehionu ta systema pokaznykiv yiyi otsinky / I.V. Aks'onova, I.A. Serova // Bizpesinform. – 2011. – № 7. – S. 59-61

9. Fatkhutdynov R.A. Stratehicheskaya konkurentosposobnost : ucheb. / R.A. Fatkhutdynov. – M. : ZAO «Yzdatelstvo «Ekonomyka». – 2005. – 504 s.

10. Fylobokova L.Yu. Kompleksnaya otsenka konkurentosposobnosti rehyona / L.Yu. Fylobokova // Rehyonalnaya ekonomyka y upravlyenye: elektronniy nauchniy zhurnal, 2011. –2 (26)

11. Kuzmin O.Ye., Horbal N.I. Upravlinnya mizhnarodnoyu konkurentospromozhnisty pidpryyemstva: Pidruchnyk. – Lviv: Kompakt-LV, 2005. – 86 s.

12. Bezuhla V.O. Analiz konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrayiny // Rehionalna ekonomika. – 2004. – № 4. – S. 64–68.

***Рецензент:** Балджи М. Д., д.е.н., професор, зав. кафедри економіки та планування бізнесу Одеського національного економічного університету*

29.11.2016